

1
20

24

30

3

3

3

14
DE POETIS
NON IMMVNIBVS

ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS

AVCTORITATE

DISPVTABVNT

F R A T R E S

AVGVSTVS CORNELIVS

I. V. D.

ET

CAROLVS ADOLPH. STOCKMANNI

NVMBVRGBENSES.

LIPSIAE A. D. XI. MARTII MDCCLXXIX

EX OFFICINA WALTHERIA

C1 c. in Orat. pro Archia poeta c. 6.

Quis tandem me reprehendat, aut quis mihi iure succenseat, si, quantum caeteris ad suas res obeundas, quantum ad festos dies ludorum celebrandos, quantum ad alias voluptates et ad ipsam requiem animi et corporis conceditur temporum: quantum alii tribuunt tempestivis conviviis: quantum denique aleae, quantum pilae; tantum mihi egomet ad haec studia recolenda sumfero?

P A T R V O
ANNIS ET MERITIS VENERANDO
CAROLO GOTTLOB
STOCKMANNO
S A C R V M.

❖—————❖

DE
POETIS NON IMMVNIBVS.

Inter varia illa planeque egregia, quibus ad civitatem ordinandam Imperatores romani usi sunt, instituta, haud exiguum sibi locum vindicat et ratio, qua literarum studia exceperunt, et liberalitas ipsa, qua eorum magistros et cultores amplexi sunt. Nam cum, rebus clarissime gestis, et domi forisque pace adepti, legum latores illi sapientissimi animadverterent, quantum ad animos hominum emolliendos, quantum ad vitam bene instituendam, quantum denique ad rempublicam ipsam administrandam facerent literarum studia et artes liberales: non solum eas omni beneficiorum genere in civitatem invitarunt atque illexerunt, sed et ipsi animos ad illas percipiendas adverterunt, earumque magistros honoribus, immunitatibus, privilegiis cumularunt. Scribit ut plurima alia huius rei testimonia omittam, disertis verbis ARCADIUS CHARISIUS a) in hunc modum: *Magistris, qui civilium munerum vacationem habent, item grammaticis, et oratoribus, et medicis, et philosophis, ne hospitem recipent, a principibus fuisse immu-*

A 3

nitatem

a) L. 18. D. de mun. et honor. §. ult;

nitatem indultam, et Divus Vespasianus et Divus Hadrianus rescripserunt. Conveniunt cum his verba PAVLI: *b)* Angariorum praestatio, inquietis, et recipiendi hospitis necessitas et militi et liberalium artium professoribus inter caetera remissa sunt. Tradit idem hoc MODESTINVS, *c)* et confirmatum etiam legimus Codicis non uno loco, quod et cognoscitur ex integro illo *de professoribus et medicis* titulo, cuius *leges*, potissimum autem *l. 6.* et *l. 11.* cum huius rei illustrandae causa excitatae iam fuerint ab aliis, huc apponere non lubet, et vero etiam *c. l. 8. C. de metat. et epidemet.* satis superque potest intelligi, in qua HELIONI ita rescribunt THEODOS. et VALENT. Imperatores: *archiatros nostri palatii, nec non urbis Romae, et magistros literarum, pro necessariis artibus, vel liberalibus disciplinis, nec non picturae professores, si modo ingenui sunt, hospitali molestia, quoad vivent, liberari praecipimus.* E quibus omnibus satis, opinor, elucet, quam benigne grammatica, rhetorica, dialectica, medicina, in univervsum omnes artes ingenuae in urbem receptae, et quanta veneratione, quantisque privilegiis earum professores ornati fuerint. Verum enim vero omnia alia poesi evenerunt, poesi, inquam, cuius

*fuit haec sapientia quondam,
Publica privatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno.*

Fuerunt.

b) L. 10. §. 2. D. de vacat. et excus. *c)* L. 6. D. de excus. mun. mun.

Fuerunt quidem eius amatores, ex quo humaniorum literarum cultura expoliri coeperunt Romani, in summo pretio et honore, compararunt sibi etiam sequentibus temporibus apud ipsos imperatores tantum favorem ac gratiam, ut eos in deliciis haberent et in sinu quasi foverent; sed frustra, quantum nos quidem scimus, poetas in numero eorum quaeres, quibus iure civili privilegia concessa fuerunt, et quorum integrum catalogum texuit GEORG. ACACIUS ENENCKELIUS. *d)* Quid? quod in ipsa illa poeticae et pictoriae artis affinitate, quam HORATIVUS his verbis:

— — *pictoribus atque poetis*

Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas

testatur, atque in arctissimo illo, quo ambae hae artes inter se coniunctae tenentur, vinculo, poesis, si ad privilegia ipsi eiusque cultoribus concedenda spectes, non modo prorsus praeterita, sed etiam pictoriae posthabita fuit. Nam VALENTINIANUS Imperator una cum collegis *e)* *Picturae Professores*, inquit, *si modo ingenui sunt, placuit, neque sui capitis censura, neque uxorum, aut etiam liberorum nomine, tributis esse munificos, et ne servos quidem barbaros in censuali adscriptione profiteri: ad negotiatorum quoque collationem non devocari, si modo ea in mercibus habeant, quae sunt propria artis ipsorum: pergulas et officinas in locis publicis sine pensione obtineant, si tamen in his usum propriae artis*

d) Lib. II. c. I. p. 163. sqq. de privilegio illustratam in peculiari libello, qui vilegiis iuris civilis, Ratisb. 720. 4. editus fuit a Cel. GEO. THEOPH.

e) L. 4. Cod. Theodof. de excus. BOERNERO super privilegiis pictor. quam legem memini me lege. Storun. Lips. 751. 8. p. 54.

artis exercent: neve quenquam hospitem recipiant, lege praescri-
 ptimus: neve pedaneorum iudicum sint obnoxii potestati: arbitrium-
 que habeant consilendi in civitate, quam elegerint: neve ad pro-
 secutiones equorum, vel ad praebendas operas devocentur: neve a
 iudicibus ad efficiendos sacros vultus, aut publicorum operum expo-
 sitionem sine mercede cogantur. Quae omnia sic concessimus, ut si
 quis circa eos statuta neglexerit, ea teneatur poena, qua sacrilegi
 coercentur. Neque aliter de pictoribus CONSTANTINVM f) cogitasse animadvertimus, dum artifices per singulas civitates mo-
 rantes ab universis muneribus vacare praecipit; siquidem in ediscen-
 dis artibus otium sit accommodandum, quo magis cupiant et ipsi
 peritiores fieri, et suos filios erudire. At tantum adest, ut pri-
 vilegio ullo ornati fuerint poetae, ut potius legem expressam
 habeamus in contrarium scriptam: POETAE NULLA IM-
 MUNITATIS PRAEROGATIVA IUVANTVR. g) Bar-
 bara sane et a legislatore romano vix expectanda sanctio! Qua-
 propter cum in tanto illo planeque eximio honore, qui poetis
 Romae habitus fuit, artifices, imo alii vilissimi generis homines,
 quibus longe antepoenendi sunt poetae, immunitates acceperint,
 his non solum non concessas, sed prorsus etiam, nulla ratione
 adiecta, denegatas: haud debet videri mirum cuiquam, quod
 disputarint inter se romanarum legum interpretes varie de inve-
 nienda et exponenda ratione, cur in tanta privilegiorum multitu-
 dine, quae artium liberalium optimarumque disciplinarum ma-
 gistris tam largiter concessa sunt ab imperatoribus, soli poetae in-
 digni

f) L. I. C. de excus. art.

g) L. 3. C. de Prof. et Med.

digni visi, qui ullis praemiis excitarentur, aut honoribus beneficiis promoverentur. Nam praeter eos, qui, aut singulas codicis leges observationibus illustrarunt, aut, data occasione, paucissimis tantum verbis et *ὡς ἐν παραδόξῳ* non nihil ea de re commentati sunt, habemus peculiarem commentationem ab ALBER. GENTILI *b)* ad illam legem conscriptam, quem recentiori etiam aetate secutus est *Col.* IO. FRID. EISENHART. *i)* At quamvis in argumento hoc tractando multa cum eruditione ac diligentia versati iam sint doctissimi ii viri, tamen, cum rationes ab ipsis traditae non eae mihi viderentur, quae cum Romanorum moribus satis convenirent, operae pretium esse duxi, collectis variis eruditorum sententiis, quae mihi, et poesi et iurisprudentiam, solidiorem illam ac veram, amanti, inter legendum ea de re in mentem venerint, ea proferre, atque data hac scribendi opportunitate, cum iustis harum rerum arbitris communicare. In qua quidem re suscipienda ita versabor, ut primo de auctore huius legis ipso non nihil disputem, deinde diversas eruditorum sententias, qui in ratione huius legis investiganda operam suam posuere, in medium proferam, et ultimo tandem loco, quid mihi quidem de illa re videatur, adiciam, si quid videre mihi videor. Cogitanti autem mihi sic de ordine et limitibus,

b) In comm. ad L. III. C. *i)* In Diff. ad l. 3. C. de Prof. et de Prof. et Med. reperitur in eiusd. Med. quae eiusdem opuscul. iurid. p. comment. ad Tit. Cod. de malef. et 235. inserta legitur, mathem. qui Hanoviae 604. 8. prodit. p. 81.

mitibus, quibus hanc qualemcunque scriptiunculam inclusam vellem, et quae chartulis meis annotata habebam, digerenti in manus venit, cum nescio, quid aliud sciscitarer, Illustris atque Eruditissimi Academiae nostrae Antecessoris, et Praeceptoris summo-pere devenerandi I. L. E. PÜTTMANNI *k)* de eodem argumento nuperrime conscripta commentatio, qua perlecta, cum animadverterem, quanto studio et diligentia in ea re tractanda versatus iam sit vir doctissimus, statim constitutum habebam apud animum, dimittere hoc meum consilium, et quae annotata in scriniis servabam, prorsus seponere. Existimabam enim, nonnullos hunc laborem meum tanquam inutilem ac plane superfluum condemnaturos, alios, me actum agere, reprehensuros esse, praesertim cum occurreret illud MARTIALIS:

Scribebamus epos: coepisti scribere: cessi.

Sed cum more academico proponendus esset libellus, qui studiorum nostrorum rationem redderet, et cum in ipsa hac re tractanda, quam non eruditionis iactandae, aut famae consequendae, sed solius ingenii exercendi gratia in nos susceperamus, conatus nostri viderentur quodammodo alieni esse ab eruditissimi illius viri diligentia, quam imitatione dignissimam censebamus: perreximus, auctoribus viris doctis, ea, qua coeperamus, via incedere, et nostra quoque ea de re cogitata in publicum proferre ausi sumus: quod quidem nobis aequos harum rerum aestimatores eo facilius con-

k) De poetis privilegiorum exfortibus, ad l. 3. C. de Prof. et Med, in adversariis iuris universi, Lips. 778. 8. Tom. II. cap. II. p. 37. 199.

condonaturos esse confidimus, quo vehementius, ut iuvenili ingenio aliquam veniam dent, eos cupimus rogatos.

§. I.

De auctore legis nonnulla exponuntur.

Tradituro autem mihi rationes durissimae illius constitutionis: POETAE NULLA IMMUNITATIS PRAEROGATIVA IUVANTUR, a PHILIPPO Imp. promulgatae, quoniam haud iniucundum est, e rerum gestarum monumentis ea depromere, quae ad iurisprudentiam quocunque modo illustrandam pertinere videntur, praefanda quaedam veniunt de ipso legis conditore, praesertim cum iuris interpretes nonnulli, quemadmodum suo loco videbimus, Philippi hanc constitutionem non poetices contemtu, sed amoris eius erga religionem Christianam, nimio cuidam et superstitioso, originem suam debere existimaverint. Fuit ille humili et obscuro genere natus, animo et aetate ferox, sed more suae gentis vafer et superbus. Patriam habuit Bosra, locum in Arabia, unde Arabis cognomine insignitus est, ignobilem, sed suis auspiciis cultum, portis murisque cinctum et ad iustam urbis formam extructum. Certe huius rei testem habemus ZONARAM, scribentem: 1) πόλιν βασιλεύσας ἐπώνυμον ἑαυτῷ ἐδομήσατο, Φιλιππῶπολιν ὀνομάσας αὐτήν. Institutus disciplina militari cultuque romano, occupavit imperium, exercitu sibi conciliato, et Gordiano tertio, a quo in locum parentis ascitus et in consortium acceptus erat, occiso, scelere ac

B 2

perfi-

1) In anal. libr. XII. c. 19.

perfidia. *m*) Insiidiis ac fraude partum initumque anno Chr. cccxlv. imperium, quod una cum Gordiano iam per menses aliquot habuit, et cuius postea consortem fecit filium suum Philippum Caesarem, crudeliter atque avaro per quinque annos administravit, interfectus dein, concitata seditione militari, iussu sive impulsu Decii Veronae una cum filio, qui Romae occisus est. Superfunt variae Philippi Arabis constitutiones, in quibus observandum venit hoc, quod, quam diu, extorto per milites consortio, cum Gordiano imperavit, uterque, quoniam inter eos non conveniebat, separatim leges emisit, sui unius nomine praescripto, cum alioqui collegae collegarum nomina simul praeponerent, qua de re pluribus videndus est *PAGIVS n*) et qui eius rei exemplum attulit, *IO. AVG. BACHIVS. o*) Sed quae magis ad rem nostram faciunt, controversa quidem et ambigua illa, de Philippo Christiano Principe, ea paulo diligentius nobis iam sunt exponenda. Vehementer enim ea de re, adductis in utramque partem argumentis, disputatum fuit a viris eruditissimis, inter quos potissimum, data opera, editisque integris commentariis, hanc rem illustrarunt, et Philippum Christianum fuisse contenderunt,

Christia-

m) Vid. *IULIUS CAPITOLINVS* in Gordiano III. c. 29. *EVTROPIVS* lib IX c. 3. *OROSIVS* lib. VII. c. 20. *CASSIODORVS* in chronic. ed. *Wichel.* II. 381. *ZOSIMVS* lib. I. c. 18. et 19. et *ZONARAS* I. c.

n) In crit. Bar. ad ann. Chr. 244. *o*) In hist. iurispr. rom. lib. III. c. II. § 15. p. 433 not. *g*) et *HOFEMANNI* hist. iur. lib. I. cap. I. per V. p. 274.

Christianus KORTHOLDVS, *p*) CIAMPINVS, *q*) CUPERVS, *r*) TILLEMONTIVS; *s*) cum e contrario id negaverint SPERLINGIVS, *t*) PAGIVS, *u*) SCHVRTZFLEISCHIVS, *x*) CELLARIVS, *y*) aliique, quos omnes enumerare et longum foret, et ab instituti nostri ratione alienum. Iam vero, ut declaremus, quo noster animus inclinēt, et quid nos quidem in tanto et veterum et recentiorum scriptorum consensu statuamus, quo certius a maioribus traditum, fuisse Philippum Christianorum coetui coniunctum, eo minus id nobis vero simile est, veterum auctorum loca ipsa ponderantibus. Ac prima quidem sententiae nostrae

B 3

probatio

p) In diss. hist. de Christianismo Philippi Arabis, Alexandri Mameae, Plinii Iunioris et Senecae, Rostochii 662. 4. edita. add. DELAFAYE Theologiae in Helvet. Profess. libellus: Entretiens historiques sur le Christianisme de l'Empereur Philippe, dans lesquels on prouve et on établit ce Christianisme 690. 8. gallice editus, AHASV. FRITSCHIVS in notis ad ANTONII FABRI librum de religione regenda. Francf. et Lipsf. 665. 4. lib. I. cap. X. p. 75. et WETSTEINIVS in praefatione ad Origenis dialog. contra Marcionitas.

q) In disquisitione histor. an duo Philippi Imperatores fuerint Christiani. Romae 691.

r) In epistolis amoebaeis, quae reperiuntur in Poleni supplement. ad thesaurum utrumque Venetiis 737. fol. Tom. IV. p. 34. 49.

s) Hist. des Empereurs. Par. 702. I. III. in animadv. p. 494. seq.

t) In epist. amoeb. I. c.

u) Crit. Baron. ad ann. Chr. 247.

x) In diss. de Philippis Augustis 608. defensa atque adiecta Diss. iunctim editis Vol. II. num. LXIV. et oper. historic. politic. p. 536. seqq.

y) In diss. academ. varii argumenti Lipsf. 712. 8. Disp. XIV. P. I. p. 298. seqq.

probatio posita est in silentio scriptorum profanorum, qui, cum in tradendis et commemorandis Imperatorum rebus sint diligentissimi, profecto tam insigne mutatae religionis exemplum nullo modo tacuissent, imo potius, si Philippus vere Christianorum fidem professus esset, illud ipsum ei exprobrassent. Certe ZOSIMVS, qui tam iniquus est in Constantinum M. et DIONYSIVS ALEXANDRINVS, qui ipsis Philippi et percussoris eius, Decii temporibus floruit, eius rei ne verbo quidem mentionem faciunt. Fuit praeterea Philippus, cuius ingenium optime explicuit in Gordiano CAPITOLINVS, a natura sic constitutus, ut, pluribus turpitudinis notis, scelorumque vestigiis passim relictis, in ipsum tanquam latrocinio infamem et parricidam, ne suspicio quidem ulla cadere posset religionis mutatae. Accedit, quod ludi seculares, publice editi, diisque consecrati, quos Philippus millesimo Urbis anno, cum Romae natalis esset, solenniter instituit, minime omnium congruant cum religione Christiana. IULIVS CAPITOLINVS *z)* omnia haec, iuquit, (nimirum varii generis animalia, feras mansuetas et efferas) *Philippus exhibuit secularibus ludis, et muneribus atque Circensibus, cum millesimum ab urbe condita annum in consulatu suo et filii sui celebravit.* At vero eos ipsos ludos seculares, Christi potius, quam duorum cultui vindicare voluerunt adversae sententiae fautores, fulti Orosio, qui, cum de millesimo urbis natali egisset, ludis magnificis augustissimum hunc omnium praeteritorum annum a Christiano Imperatore celebratum

z) In Gordiano cap. XXXIII. EVTROPIVS lib. IX. c. 3. OROSIVS lib. VII. c. 2c.

tum tradit, nec dubium est, inquit, quin Philippus huius tantae devotionis gratiam et honorem ad Christum et ecclesiam reportavit, quando vel ascensum fuisse in Capitolium, immolatasque ex more hostias nullus auctor ostendit. Ostendit potius nullus idoneus auctor, eum aut deorum templa clausisse, aut Christo dedicasse, aut alia egisse, quae Christianam vitam probarent. Namquae huius rei causa adduci solent *acta Pontii*, in quibus traditur de fano Iovis subruto, eiusdemque simulacris funditus deletis, ea, quoniam plurimis suspecta sunt, nec veri speciem habent, nec Petavium *a)* ad assensum inclinare potuerunt. Silentio praetereo, quod vita illa Pontii a Surio haud accurate edita et hac fabula, quae in aliis codicibus haud legitur, locupletata fuerit, quoniam id satis iam a Schurzfleischio observatum est: quanquam in novissima Baluzii *b)* editione, qui in *notis ad acta Martyrum p. 494.* contendit, eam reperiri in antiquis codicibus, deprehendatur. Illud potius urgeo, quod, etiamsi VALERIO, qui hanc Pontii vitam scripsisse fertur, fides habenda sit, ipsi probandum fuisset, Philippos in gratiam Christianorum sana destruxisse, clausisse, in Christiana mutasse, quod non fecit. Neque enim satis est ad religionem colendam, ut quis a Christianorum sacris non abhorreat, aut in eorum coetu versetur, sed ut publice se civem Christianum profiteatur atque in fide perseveret. Quid? quod satis refutari possunt illa Orosii verba ex

EVSEBIO

a) De doctrina temporum Lib. XI. c. 25.

b) Miscellan. Lib. II. cap. X. P. 130. 131.

EVSEBIO c) et VICTORE d), qui contrarium huius rei tradit, dum filium Philippi scribit adeo severi et tristis animi fuisse, ut patrem ludis secularibus petulantius cabinnantem, quanquam adhuc tener, vultu notaverit averfato. Et in ipsis iis festis secularibus nihil Christianorum rituum, nullum eorum vestigium. Ingenti enim, teste EVTROPIO, ludorum apparatu spectaculorumque celebravit. Vnde bene HEINECCIUS e) fieri non potuit, inquit, quin de emendando iure, abolendisque, quae paganam superstitionem sapiebant, serio cogitaverit Philippus, homo ille sceleratissimus, eiusque rei vestigia in eius constitutionibus extarent, si pio Christianorum coetui sese adiunxisset. Suffragantur etiam his verba EVTROPII, qui utrumque Philippum inter divos relatum fuisse refert, quae quidem cum principe Christiano non cohaerent. At, inquiunt contrariae sententiae patroni, testantur ipsi scriptores Christiani omnia alia. Eusebius f) Philippum Christianorum fidem professum esse prodidit, et Origenes fertur duas epistolas, unam ad Philippum, primum de regibus romanis Christianum, ad matrem eius alteram composuisse. Bene quidem. Scribit enim Eusebius, famam esse, Philippum, *Χριστιανὸν ὄντα*, cum reliquo populo sacrorum participationem factum, posteaquam propter commissâ criminum poenitentium ordini se adiunxisset. Sed diu iam demonstrarunt viri eruditissimi, imprimis etiam FRITSCHIVS ET SCHVRFLEISCHIVS,

c) In Chronico ad ann. Chr. 244.

d) In Epitom. cap. XXVIII.

e) In hist. iur. civ. Lib. I. §. 326. in not.

f) Hist. Ecclef. Lib. VI. c. 34.

SCHEIVS, Philippos plures extitisse, et scriptores hoc nominum similitudine deceptos suaque culpa in errorem esse ductos, adeo, ut refutando huic argumento diutius immorari non necesse sit. Loquitur enim Eusebius de alio Philippo, praefecto praetorio, qui in numerum Christianorum ascriptus errandi occasionem praebuit. Et quod de duabus illis epistolis, ab Origene conscriptis proferunt, ex iis, cum copiam earum facere nobis haud possint, argumenta in hac controversia decidenda nullo modo possunt depromi. Vere igitur HVERTIVS, g) *si duae illae superessent epistolae, quas Origenes ad Philippum Imp. eiusque uxorem Otaciliam Severam scripsit, certo, ait, conici posse, verene Christo adhaeserint, quemadmodum ab auctoribus Christianis proditum est, an a Christianis partibus fuerint alieni, quod persuadent ethnicorum auctororum de nova ab iis suscepta religione silentium, et multorum praeterea tum christianorum, tum ethnicorum consensus, a quibus primus inter Imperatores Christum professos Constantinus celebratur. In rei huius obscuritate igitur ita sentit HVERTIVS, ut initium Christi sacris a Fabiano Papa fuisse Philippum statuat, sed occulte, idque clam ethnicos habuisse, ne quid inde res suae detrimenti caperent, quas pristinae religionis eiuratae fama forsitan conturbasset, eamque ob rem tacitum illud esse ab ethnicis scriptoribus, a Christianis celebratum. Imo vero scriptores Christiani fide dignissimi plane huius rei contrarium suadent, uno ore, Constantinum M. primum Imperatorem Christianum fuisse profitentes. Nam quod notatu dignissimum est, ante ipsum iam Eusebium,*

g) Lib. I. Origenian. c. 3. n. 12.

Eusebium, LVCIVS CAECILIVS LACTANTIVS, cuius magna est auctoritas, et rerum proximaram aequae ac superiorum notitia insignis, clarissimis verbis scriptum reliquit, Constantinum Imperatorem, primum Romanorum principum, repudiatis erroribus, maiestatem Dei singularis ac veri et cognovisse et honoravisse. *b)* Affirmat idem hoc Eusebio quidem scriptor recentior, sed disertus et elegans, SVLPICIVS SEVERVS, *i)* *Constantinus*, inquit, *primus omnium Romanorum principum Christianus fuit.* Quid? ipse Eusebius, quemadmodum viri eruditi ostenderunt, fertur nonnulla tradidisse, quae fama accepit,

malo, quo non aliud velocius ullum

Mobilitate viget, viresque acquirit eundo,

Tam ficti praeque tenax, quam nuncia veri.

Vnde facile fieri potuit, ut fama, quae de emendata Philipporum religione percrebuerat, eam enim innuit ipse Eusebius verbis: *τῆτον κατέχει λόγος χριστιανὸν ὄντα*, non firmissimis fundamentis nisi scriptorem sefellerit monumentorum auctoritate destitutum. Ceterum quae ad significandam religionis Christianae tesseram de numo Apamensium, Philippo Senioris imagine signato, in cuius aversa parte conspicitur effigies arcae, quadratam figuram referentis, et tres literas, quae nomen ΝΩΒ conflant, incisas habentis, adeoque elavionis Deucalionae memoriae renovantis, docte in medium allata sunt ab OCTAVIO FALCONERIO, *k)* et qui in huius viri sententiam abierunt, *ATHA-*

b) Divin. institut. L. I. cap. I.

k) In diss. de numo apamensi p.

i) Sacr. hist. Lib. II. c. 48.

168. et 187. sqq.

ATHANASIO KIRCHERO ET CIAMPINO; ea iam ita profligavit SCHVRTZFLEISCHIVS, ut diutius his immorari superfluum foret. Occurrunt potius alii Philippi senioris numi; qui Iovis in templo, sex columnis innixo, sedentis imaginem exhibent. In iis autem, quod expressum legitur pietatis vocabulum, officium illud, quod parentibus et bene meritis praestari solet, denotare, unusquisque, qui vel mediocriter in latinitate versatus est, cognitum habet perspectumque. Quapropter quicquid in huius de suscepta Philippi religione christiana argumenti obscuritate disputatum fuit, id omne ita est comparatum, ut in numerum Christianorum nullo modo eum ascribendum statuamus, cum nullum vestigium appareat, quod Christianam augusti nominis pietatem commendet. Praeterea si qui futuri sunt, qui, perceptis his, dubii adhuc, et, Eusebii auctoritate adducti, aliter sentiant, iis, quo liberalissimi sumus, sententiam Cellarii reponimus, qui, quicquid veteribus materiem gloriandi dedit, id omne de favore in Christianos, non de vera confessione interpretatur. Et vere. Tiberium enim et alios Imperatores, qui Christum in larariis sibi colendum posuerunt, Christianos defenderunt, in aula tolerarunt, eorum conatibus non obstiterunt, nullis persecutionibus contemserunt, eos Origines vocat *εὐσεβῆς καὶ θεοσεβῆς*, non quod ipsi professi sint religionem christianam, neque etiam ullo loco id dicit, sed propter pium propensumque animum, quo in Christianos ferebantur. De Philippo certe testem huius rei excitare possumus ZONARAM, qui, commemoratis aliorum opinionibus, ex sua sententia statuit: *ὁ Φίλιππος εὐμενῆς ἦν πρὸς Χριστιανούς.*

§. II.

Poeseos apud Romanos fata commemorantur.

Expositis iis, quae de legis auctore praemittenda necessaria ducebamus, iam, quo constitutionis adversus poetas editae durties eo melius possit intelligi, priusquam ad legem, de qua non nihil disputaturi sumus, animum appellimus, haud ingratum futurum esse lectoribus arbitramur, si de ipsa poesi, et de honore, eius cultoribus a Romanis habito, paucissima neque a re prorsus aliena cum iis, qui recte iudicare volunt, communicamus. Ac primum quidem, quemadmodum ceterarum artium ac disciplinarum, ita et poeseos parva apud Romanos initia et seris demum temporibus facta esse, res nota et rerum gestarum monumentis sat confirmata est. Neque id mirum videri debet cuiquam, qui paulo diligentius in animum revocat, eandem fere sortem et antea eam tulisse in Graecia, cum Homeri etiamnum hymni extent, quos per villas et pagos mendicando circumvagus vel infimo populo fertur decantavisse. Etenim qui fieri potuisset, ut homines agrestes, inter quos ii tantum nobiliores atque egregii habebantur, qui strenue pugnando acres et in rebus gerendis excellenti animo et virtute alios praestitissent, ut tales, inquam, homines statim artes in urbem reciperent, quae ferum quemquam esse haud patiuntur. Qui igitur paulo diligentius de poetice scripserunt, eiusque originem accurate investigarunt, M. VARRO potissimum et VULGATUS SEDIGITVS apud veteres, quorum opera quidem interciderunt iniuria longae vetustatis, tum vero etiam e recentioribus, qui illos secutus diligenti studio de hac historiae parte varia

compo-

composuit PETRVS CRINITVS: 1) ii hanc a Romanis facultatem receptam demum esse asserunt annos post urbem conditam supra CCCC. Ex quo enim tempore pacem et pacis commoda vindicare sibi coeperunt Romani, ex eo etiam pulchrum et magnificentum crediderunt reipublicae operam navare, et in senatu benedicendo ac reliquis disciplinis percipiendis ingenium instruere, cuius rei testem habemus Horatium m) canentem:

*Graecia capta ferum victorem cepit et artes
Intulit agresti Latio.*

Quibus verbis quid significavit aliud, nisi hoc, Graecorum literas Roman transmigraſſe, pace cum hostibus facta? Sed ut ordine procedamus, Numa Pompilio adhuc imperante, et occupata iam tum armis civitate, facta sunt Saliorum carmina, inculta illa quidem et incondita pro temporum verustate, adeoque parum posteris seculis intellecta, sed a sacerdotibus Martis Gradivi, ancilia gestantibus cum tripudiis et solenni saltatu certis diebus per urbem decantata. n) Post et devotionum sacra vulgata, et laudes deorum versibus celebratae sunt, quibus more suo aut deos precari consueverunt, aut urbem insigni aliquo prodigio expiare. Praeterea, quemadmodum ex Homero in procorum epulis discimus in conviviis etiam carmina composita sunt. Certe apud Ciceronem o) legitur: *atque utinam extarent illa carmina, quae multis seculis ante suam aetatem in epulis esse decantata a singulis convi-*

C 3

vis

1) De poetis latinis libri V. 510.
fol. p. 97. 199.

m) Lib. II, Ep. I. v. 156.

n) Vid. LIVIUS lib. I. cap. 20.

o) CIC. in Bruto cap. 19.

eis de clarorum virorum laudibus, in Originibus scriptum reliquit Cato: tamen illius, quem in vatibus et Faunis enumerat Ennius, bellum Punicum, quasi Myronis opus, deleclat. Mox quod veterum commentariis a P. Licinio Tegula et Martio potissimum factum esse traditur, populi Rom. facta describi coeperunt, obscuris versibus,

quos Fauni vatesque canebant,

Cum neque Musarum scopulos quisquam superarat,

Nec dicti studiosus erat.

Iisdem autem temporibus poeticen singulari opera illustravit atque in urbem intulit Livius Andronicus, qui primus apud Latinos fabulas dedisse fertur eo tempore, quo Romani pacem inierunt cum Poenis. Certe CICERO *p) doctrina, ait, Graecia nos et omni literarum genere superabat; in quo erat facile vincere non repugnantes. Nam cum apud Graecos antiquissimum sit e doctis genus poetarum, siquidem Homerus fuit et Hesiodus ante Romam conditam, Archilochus, regnante Romulo; serius poeticam nos accepimus: annis enim fere CCGCX. post Romam conditam Livius fabulam dedit, C. Claudio, Caeci filio, M. Tuditano, consulis, anno ante natum Ennium: qui fuit maior natu, quam Plautus et Naevius. Unde apud Gellium q) Servius dicit:*

Punico bello secundo Musa pennato gradu

Intulit sese bellicosam in Romuli gentem feram.

Comme-

p) Tusc. disput. lib. I, cap. I. et in Bruto. cap. 18.

q) Noct Attic. lib. VII, c. ar.

Commemorat etiam conditum ab eodem Livio poeta in Iunonem reginam carmen T. LIVIVS r), illa tempestate, sunt eius verba, forsitan laudabile rudibus ingeniis, nunc abhorrens et inconditum, si referatur. Recepta sic una cum reliquis literarum studiis haec facultas magis coepit illustrari et expoliri ab Ennio, Plauto, Naevio, et aliis, qui Graecorum disciplinas imitati carminibus fabulisque Romanorum ingenia excoluerunt. Quae in re illud observandum est, quod, quanquam gratissimus fuerit Scipioni Ennius, Mario Plotius, C. Laelio Terentius, quem cum illo ita familiariter vixisse tradunt, ut eius fabulae a nonnullis Laelio ascribantur, Accium poetam denique, quia in carmine scribendo praecelso ingenio esset, vehementer amaverit Decius Brutus, nihilo minus tamen, qui poetices studio tenebantur, principio in Urbe contemptui habiti sint. Tradit enim CICERO s) *sero a nostris poetae vel cogniti vel recepti. Quanquam est in Originibus, solitos esse in epulis canere convivae ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus: honorem tamen huic generi non fuisse declarat oratio Catonis, in qua obiecit, ut probrum, M. Nobilitati, quod is in provinciam poetas duxisset. Duxerat autem consul ille in Aesoliam, ut scimus, Enniam. Quo minus igitur honoris erat poetis: eo minora studia fuerunt.* Sequenti tamen tempore factum est, ut, aucto imperio, et civitate constituta, summo honore, ac veneratione ornati fuerint, qui carmine absolvendo videbantur excellere. Certe de Ennio a Catone Romam deducto memoriae

r) Hist. rom. lib. XXVII. c. 37.

s) Tuscul. disput. I. I. c. 2.

memoriae haec prodidit CORNELIVS NEPOS: *†*) ex Africa discedens Cato Q. Ennium deduxerat, quod non minus existimamus, quam quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum. Conveniunt, ut alia huius rei testimonia mittam, cum illis verba LIVII, *u*) et Romae, iniquentis, extra portam Capenam in Scipionum monumento tres statuæ sunt, quarum duæ Publii et L. Scipionum dicuntur esse, tertia poetæ Q. Ennii. Neque aliter refert CICERO, *x*) carus fuit Africano superiori noster Ennius, itaque etiam in sepulchro Scipionum putatur is esse, constitutus e marmore. Extremis potissimum reipublicae temporibus honor, qui poetis habebatur, insigniter auctus est. Foret ab instituti ratione alienum, si fustus id exponere vellem, cum certissima maximi honoris testimonia habeamus, Maroni, Flacco, aliisque tributi, qui non solum Augusto vehementer probati, sed etiam ab universo populo romano summa veneratione excepti sunt. Scribit enim, ut tantummodo huius rei exemplum in Virgilio conspicuum addam, CORNELIVS TACITVS, *y*) aut quisquis dialogi de oratoribus auctor sit, eum in modum de poetis: *plures hodie reperies, qui Ciceronis gloriam, quam qui Virgilio detrectent. Nec ullus Asinii aut Messallae liber tam illustris est, quam Medea Ovidii, aut Varii Thyastes. Ac ne fortunam quidem vatium, et illud felix contubernium comparare timuerim, cum inquieta et anxia oraturum vita. Licet illos certamina et pericula sua ad consulatus exerceant: malo securum et secretum Virgilio secessum, in quo tamen*
neque

†) In vita Catonis cap. I.

u) Lib. XXXVIII, c. 56.

x) Orat. pro Archia cap. 9.

y) Cap. 12. et 13.

neque apud divum Augustum gratia caruit, neque apud populum romanum notitia. *Tesles Augusti Epistolae, restis ipse populus, qui, auditis in theatro versibus Virgiliti, surrexit universus, et forte praesentem spectantemque Virgilium veneratus est sic, quasi Augustum.* Ipse autem Augustus delectatus est poetis eum in modum, ut non summa solum familiaritate cum iis viveret, eorumque carminibus legendis et audiendis multum temporis tribueret, sed et ipse maxima animi voluptate in hoc disciplinarum genere versaretur: cuius laudabile exemplum secuti alii etiam Imperatores eo progressi sunt, ut in agonibus Capitolinis ludorum Olympicorum exemplo primum a Domiciano *z)* institutis, in quibus praeter artifices aliarumque professionum homines etiam oratores et poetae certabant, ii ipsi ab Imperatoribus coronati sint? Tribuebantur enim in iis praemia pro meritorum ratione, cum qui vicerant, ii corona et ramo lemniscatis, aut torque involutis donarentur, qui contra secundi erant, eorum coronae et palmae sine lemniscis essent, quod ex *AVSONII* verbis cognosci potest:

Et quae iam dudum tibi palma poetica pollet,

Lemnisco ornata est, quo mea palma caret,

ad quem locum diligenter ac plura de ea re collegit *IOSEPHVS SCALIGER.* *a)* Neque aliunde poetarum laureatorum morem manasse

z) Vid. *SVETONIUS* in vita Domitiani cap. 4. Ceterum de agone hoc ipso omninoque quinquennialibus agonibus ab Imperatoribus rom. institutis vid. *SCALIGERI* immor-

tale opus de emend. temp. lib. V. p. 476. sqq. add. *ROSINI* antiquit. rom. p. m. 474.

a) In lect. Aufon, lib. 1. cap. 10.

manasse arbitror, cum ii etiam antiquitus ab ipsis Caesaribus Germanis coronati, magnoque in pretio habiti fuerint, qui eum honorem ingenii virtute consecuti essent.

§. III.

Poetarum in rempublicam merita.

Iam vero, ne nimium genio indulgentes videamur abuti velle patientia lectorum, quoniam fuerunt, qui poetas nullius in rempublicam utilitatis, ipsosque propterea privilegiis orbatos esse contenderent, paucissimis tantum, quam egregie de republica meriti fuerint, ostendamus. In qua quidem re suscipienda ita versabimur, ut, quam praeclare de republica, cui in pueris instituendis, oratoribus et ICTis formandis utilissimi fuere, meriti sint, demonstremus sola veterum scriptorum auctoritate fultis. Nolo enim iam ea proferre, quae ex antiquissimis temporibus, quibus reges ac principes comites sibi adiunxerunt poetas, eorumque consiliis, quibus magnam ipsis et reipublicae utilitatem praestiterunt, usi sunt, repetenda essent. Exemplo Philoxeni et Arati, quanto eam ob rem in pretio poetae quondam fuerint, satis docuit PAVSANIAS in Atticis. Pari ratione Archelao, Macedoniae regi Euripidem, Policrati Samio Anacreontem, Simonidem, Pindarum, Bachilidem, Hieroni Siciliae tyranno, aliis aliis carissimos fuisse, veterum commentariis traditum fuit. Neque aliter etiam apud Romanos evenit, quanquam Augusti aetate iam de temporibus iis praeteritis conquestus sit OVIDIUS *b)* canens:

Cura

b) Art. amat, lib. III, v. 405.

Cara Deum fuerunt olim regumque poetae,
 Praemiaque antiqui magna tulere chori.
 Sanctaque maestas, et erat venerabile nomen
 Vatribus, et largae saepe dabantur opes.
 Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus,
 Contiguus poni, Scipio magne, tibi.
 Nunc ederae sine honore iacent: operataque doctis
 Cura vigil Musis nomen inertis habet.

Sed de poetarum meritis dicendum est, quorum, si pictores, aut oratores, aut qui primas literas docebant, de republica bene meriti esse censentur, cum non vivi solum, sed et post mortem doceant poetae, haud exigua profecto documenta extant. Aureum certe illud seculum poetis ac vatribus abundavit, qui bene facta canerent, non qui male admissa defenderent. Unde TACITVS c) nec ullis, inquit, aut gloria maior, aut augustior honor quam poetis: primum apud deos, quorum proferre responsa, et interesse epulis ferebantur: deinde apud illos diis genitos sacrosque reges, inter quos nemo causidicorum, sed Orphea ac Linum, ac si introspicere altius velis, ipsum Apollinem accepimus: vel si haec fabulosa nimis et composita videntur, illud mihi certe concedis, Aper, non minorem honorem Homero, quam Demostheni apud posteros: nec angustiorem terminis famam Euripidis, aut Sophoclis, quam Lysiae aut Hyperidis includi. Tametsi enim eorum de republica merita parva quodammodo videntur ac viliora, quam ut statim in oculos currant, variis tamen ii modis, reipublicae, si eius administratio et decus

D 2

vel

c) Dialog. de orat. cap. 12.

vel e rebus parvis efflorescit, utilitatem praestant. Namque, ut mittam, quantum ad asperitatem exuendam, ad mores formandos, animos emolliendos attulerint, sane in eo ipso, quod probitatis ac virtutis, cuius magistri esse feruntur, praecepta tradunt, et res praeclare gestas ornant, haud leviter de republica meriti sunt. Etenim teste C I C E R O N E d) *cum magnam speciem doctrinae sapientiaeque prae se tulerunt, audiuntur, leguntur, ediscuntur, et inhaerescunt penitus in mentibus.* Nec minorem quoque utilitatem rei publicae attulerunt, dum in puerorum institutione vocem eorum, quo emendate loqui discerent, formabant atque effingebant, quo pertinet illud H O R A T I I : e)

— — — *utilis urbi*

Os tenerum pueri, balbumque poeta figurat.

Torquet ab obscenis iam nunc sermonibus aurem.

Mox etiam pectus praeceptis format amicis,

Asperitatis et invidiae corrector et irae:

Recte facta refert: orientia tempora notis

Instruit exemplis: inopem solatur et aegrum.

Testatur hoc etiam C I C E R O , cuius vox Archiae poetae hortatu atque praeceptis formata fuit, *quoad longissime*, inquit, *potest mens mea respicere spatium praeteriti temporis, et pueritiae memoriam recordari ultimam, inde usque repetens, hunc* (Archiam poetam) *video mihi principem et ad suscipiendam et ad ingrediendam rationem borum studiorum extitisse.* Praeterea quoniam in scholis apud Romanos legebantur poetae; nonne scriptis et carminibus suis de republica

d) Tuscul. Disput. lib. III.

e) Lib. II, ep. I, v. 124.

publica bene meriti sunt, cum, docente QVINCTILIANO, f) optime institutum sit, ut ab Homero vel Virgilio lectio inciperet, et cum sublimitate heroici carminis animus assurgat, et ex magnitudine rerum spiritum ducat, et optimis imbuatur? *Utiles tra-goedi: alunt et Lyrici.* — Denique credamus summis oratoribus, qui veterum poemata, vel ad fidem causarum, vel ad ornamentum eloquentiae assumunt. Unde etiam Romae collegia sua habebant poetae, in quibus convenire et carmina sua recitare solebant, quae quanquam potius exercendi ingenii atque ipsorum, quam aliorum causa instituta viderentur: in eos tamen, qui recitantes illos audiebant, haud parum commodi redundabat, si, data hac occasione, discerent, ubi suspendere spiritum debeant, quo loco versum distinguere, ubi claudatur sensus, unde incipiat, quando attollenda vel summittenda sit vox, quid quoque flexu, quid lentius, quid celerius, concitatus, lenius dicendum. Ceterum de ipsis veteribus ICtis tantopere meriti sunt poetae, ut horum saepenumero maximo cum honore ab illis mentio sit facta, praesertim si de formulis et conceptis verbis sermo sit, aut quaestio occurrat de more aliquo veteri, aut ubi de vocis alicuius significatu agatur, quod ex ipsis legibus satis superque potest cognosci.g)

D 3

§. IV.

f) Instit. orat. lib. I. c. 8.

1. 65. D. de legatis. l. 236. de verb.

g) §. 2. Instit. de Jur. Nat. et Gent.

signif. l. 1. D. de contr. emt.

§. IV.

*Variae eruditorum rationes ad leg. III. C. de Prof. et
Med. proponuntur.*

Sed quo certiora poetarum de republica merita, et quo cariores ipsi et ICTIS fuerunt, e quibus multi etiam ad poetice animi adiecerunt, et Imperatoribus, e quibus, ut unum hoc addam, IUSTINIANVS *b)* ipse invidendo elogio Homerum *patrem omnis virtutis* appellavit, eo maiori admiratione dignum est, quod neque ab Augusto, neque ab alio quoquam Imperatore iis ullum privilegium concessum fuerit. Praeter honorem enim, quo ab omnibus fere ornati sunt, quid ipsis aliud indultum fuit, nisi gloria sola, carminibus comparata, quod uno ore prostentur omnes? Ita enim OVIDIVS:

Quid petitur sacris nisi tantum fama poetis?

Hoc votum nostri summa laboris habet.

Conveniunt cum iis ea, quae PAPINIVS cecinit:

— — *nos otia vitae*

Solamur cantu, ventosaeque gaudia famae

Quaerimus.

Idem CICERO *z)* testatur: *quid poetae? aiens, nonne post mortem nobilitari volunt? unde illud?*

Aspicite, o cives, senis Ennii imagini' formam.

Hic vestrum pinxit maxima facta patrum.

Mercedem gloriae flagitat ab iis, quorum patres affecerat gloria, idemque

Nemo

b) Const. de rat. doc. ius civ. §. 11. *z)* Tuscul. disput. lib. I. c. 15.

Nemo me lacrimis decoret, nec funera fletu

Faxit, cur? volito vivu' per ora virum.

Neque alium in modum scribit IUVENALIS: k)

Contentus fama iaceat Lucanus in hortis

Marmoreis —

Et paulo post:

Gloria quantalibet, quid erit, si gloria sola est.

Quid autem? Tantum abest, ut praeter hanc famam et gloriam solam poetis relictam, iis, velut aliarum artium doctoribus, privilegium ullum indultum sit, ut potius fanciverit PHILIPPVS: POETAE NULLA IMMUNITATIS PRAEROGATIVA IUVANTVR.

Vnde haud superfluum laborem susceperunt, qui, cum poetae apud Romanos in maiori laude ac dignitate, quam ceteri liberalium artium magistri fuerint, de ratione illius poetis tam adversae legislationis paulo diligentius cogitarunt. Quorum quidem varias de hac re sententias iam iuvat colligere, et hoc loco, ne videamur quid omisisse, censum eorum, qui ab Illustri PÜTTMANNO et EISENHARTO iam sunt commemorati, instituere, in quibus quidem refutandis quoniam satis eo labore functi sunt viri eruditissimi, ne actum agamus, brevissimi sumus futuri. Qui autem primo loco positus, privilegiis, *non quod iis indigni sint, sed quia lex deficiat*, poetas carere existimavit CVIACIUS, l) is iure iam reprehensus fuit ab illustri PÜTTMANNO

k) Sat. VII. v. 79:

l) In Commentar. ad C. h. t.

MANNŌ propterea, quoniam, quod quaeratur, rationis loco afferat, atque, ut in scholis vulgo loquuntur, principium petat. Et quomodo satisfaciet Cuiacius ceteroquin summus huic rationi, cum Imperatores, apud quos plurimum valebant poetae, haud facile passi essent, ut lex deficeret, et cum privilegia peritis carum artium, quas ipsi profitebantur, adeoque propter merita concessa sint. Defenderunt hanc Cuiacii sententiam ANTONIUS FABER *m)* et SCIPIO GENTILIS, *n)* qui vel huius rationis rationem, quod poeticae olim honos non fuerit, tradiderunt. Disputavit adversus hos ALBERTUS GENTILIS *o)*, qui quidem, cum privilegia liberalium artium professoribus concessa poetis quoque applicanda esse existimaverit, quoniam ista ratio, quantum ingeniose excogitata, notissimis de interpretatione privilegiorum, ne temere extendantur, regulis refragatur, satis eo nomine reprehensus est a viris doctissimis.

Prorsus aliam huius rei sententiam fovet CASPAR BARTHIVS, *p)* qui veram rationem, cur ab omnibus privilegiis et immunitatibus exclusi sint poetae, in paupertate collocat, et ad sententiam hanc stabiliendam e primis reipublicae romanae temporibus, quibus poetae laudes patronorum pro victu celebraverint, argumenta depromit. At tantum abest, ut tristi hac et misera paupertatis sorte romani poetae omnes usi fuerint, ut potius in iis nobilissimos et divitissimos viros animadvertamus. Imo vero, etiam si in denegatis immunitatibus, a paupertate, poetis

m) In iurispr. tit. 32.

n) L. II. c. I. parerg.

o) Comment. ad Cod. h. t.

p) In adversariis.

tis plerumque propria, argumentum posset duci: succurreret tamen ipsis privilegia, quibus in aliis legibus pauperes munitos deprehendimus. Propter paupertatem enim, teste IUSTIANO, q) *excusationem tribui, tam Divi Fratres, quam per se Divus Marcus rescripsit.* Quo loco, quoniam alias verum esse solet, quod vulgo tradunt:

pauper ubique iacet,

disertis verbis adiecit THEOPHILVS: ὡς ἐστὶν εὐχρῆν καὶ πενίαν ἐπωφελῆ.

Denegatae poetis immunitatis rationem FRANCISC. AMATA r) proponit hanc, ut, cum nascantur magis, quam fiant, contendat, divinum illorum spiritum et impetum, qui

sacrae semina mentis habet,

laudibus tantum contentum esse, adeoque nullum praemium aut privilegium maius dari potuisse divinae menti, quam laudes. Bene autem docuit iam EISENHARTVS, eos tunc privilegiis omnibusque omnino rebus eo magis exornari debuisse, quo iis signis honor atque exultatio, quam habebant, cognosci potuisset. Ex Ciceronis etiam pro Archia poeta oratione satis demonstravit PÜTTMANNVS, solum poetae nomen, quo Archias insigniebatur, non effecisse, ut Romani eum civitate donarent.

Ultimo tandem loco commemorandae potius, quam refundendae veniunt rationes in medium allatae ab EYREMONTIO s) et EISENHARTO, r) qui ideo poetas praemiis haud ornatos esse

q) §. 6. I. de excuf. adde l. 7. et l. 40. §. 1. D. eod.

r) In comment. ad h. t.

s) Saint-Eyremontiana p. 186. sq.

z) In diss. cit. §. 8. sqq.

esse censent, quoniam nullius sint ad rempublicam utilitatis: quibus quidem, quoniam et supra de poetarum in rempublicam meritis quaedam disputavimus, et vero etiam eruditissimus PÜRTEMANNVS elegantissime demonstravit, hac posita ratione, pictores, qui, si non minorem, certe haud maiorem, quam poetae, utilitatem reipublicae praestant, nullis praemiis excitandos fuisse, neque etiam malum poetarum usum arti ipsi detrimenti quicquam afferre posse, diutius non immoramur.

§. V.

Proferuntur aliae eruditorum sententiae.

Progredimur potius alienis vestigiis insistentes, quo e nostra suppellectili, curta licet ac tenui, non nihil proferamus, ad alias rationes, quas a viris doctis traditas diligenter congestimus: quarum in numero primum locum tenet ea, quam memini me legere propositam a CORNELIO VAN ECK ^{u)}, qui causam denegatae poetis immunitatis in suscepta a Philippo Imp. religione Christiana reperisse existimat. *In condenda lege, inquit, poetico ordini tam adversa in consilium adhibuit Philippus persuasionem illam popularem, quae illis temporibus animos Christianorum occupaverat, lectione scilicet poetarum, qui nil nisi deos, et profana deorum fictorum sacra canere et spirare videntur, corrumpi et depravari animos Christianis veri Dei mysteriis initiatos, qui ne hoc pestiferi sentire assarentur, poetas in odium adducere voluisse videtur Imperator*

^{u)} In orat. de studio poetices coniungendo cum studio iuris p. 31. seq.

rator Christianus. Quid autem de illa veterum opinione, quae arrisit vel eruditissimis viris, statuendum sit, id ex iis, quae statim in principio de ea re exposuimus, satis apparet. Praeterquam quod rerum gestarum monumenta non adeo firma, quam ut ex iis Philippum religioni Christianae nomen vere dedisse, probari possit, haud bene consulisset Philippus ipsis e Christianis iis, qui in carminibus componendis operam suam collocabant, si hac ratione ductus, poetas omnes, nullo discrimine habito, privilegiis indignos censuisset. Reprehensus eo nomine ille fuit ab EVERH. OTTONE, x) qui eum oratorie luisse dicit, et Servii y) auctoritate fultus rationem acerbae illius constitutionis in eo positam fuisse contendit, quod nullam artem praemiis dignam esse Romani censuerint, nisi quae reipublicae aliquid commodaret. Ista enim ratio, etiamsi veri speciem prae se ferat, mihi quidem propterea locum sibi vindicare haud posse videtur, quia non convenit cum iis, qui, quamquam haud plus utilitatis reipublicae praesentent, privilegiis tamen ornati sunt, ut pictoribus, ut artificibus, aliisque. Et profecto ista ab Ottone adducta ratio omnem scrupulum ipsi haud videretur exemisse dubitanti: *an, quia pauci semper poetae boni? an quia tot ex aureo Augusti seculo melioris notae exstabant poetarum scripta? an denique, quod poeta nascitur, nec doceri solet?* Illud ipsum, quod sola natura poetas faciat, et quod poesis, quae divino beneficio nobiscum nascitur, et privata cuiusque opera ac diligentia excolitur, haud doceri possit, videtur etiam de-

E 2

negatae

x) De aedilibus coloniarum et municipiorum cap VI §, V. p. 188.

y) Ad lib. VI. Aeneid. v. 660.

negatae poetis immunitatis ratio fuisse CORNELIO VAN ECK
et EISENHARTO. Quid vero? nonne eandem ob causam eo
magis poetae excitandi, et quo eo maiorem in ingeniis excolen-
dis operam ponerent, ad exemplum aliarum artium privilegiis or-
nandi fuissent, praesertim cum, qui, favente Minerva, prodibant poe-
tae, ii in municipiis omnibus privilegiis atque immunitatibus frue-
rentur, quemadmodum ostendit CICERO pro Archia poeta et re-
legatus ad Tomitas OVIDIVS z) de se ipso:

Nec mihi credideris: extant decreta, quibus nos

Laudat, et immunes publica cera facit.

Conveniens miseris, et quanquam gloria non est,

Proxima dant nobis oppida munus idem.

Cur solis in municipiis igitur poetis ea beneficia indulta sunt?
Sed prorsus elegantem, ut more suo, rationem expromit PÜTT-
MANNVS, dum scribit, fuisse nimium poetarum proventum et dif-
ficultatem inde oriundam, permagnum poetarum exercitum privilegiis
cumulandi, veram causam, cur ea generatim potius negentur. At
quanquam bene se habent, quae a praecceptore aeternum veneran-
do in hanc rem elegantissime disputata sunt, nihil esse facilius, quam
malum aliquod pangere carmen; tamen, quod pace summi huius
viri dixerim, qui possit stans pede in uno versus dictare ducentos,
non statim salutandus erit poeta.

Neque enim concludere versum

Dixeris esse satis; neque, si quis scribat, uti nos,

Sermoni propria, putes hunc esse poetam.

Ingenium

z) Lib. IV. ex Ponto el. 9. v. 101.

❧

*Ingenium cui sit, cui mens divinior, osque
Magna sonaturum, des nominis huius honorem,*

quod non nisi paucis naturae beneficio concessum esse videtur, cum contra, docente ipso HORATIO, a) multi sint, qui poetarum nomen iactantes, medio in foro scripta recitent.

§. VI.

*An in Sophistarum numero poetae fuerint,
disquiritur.*

Expofitis variis eruditorum rationibus, antequam nos quidem, quam sententiam potiffimum amplectamur, ostendimus, haud superfluum existimamus, de Sophistis, quibus leges immunitates concefferunt, quoniam poetae etiam eo nomine insigniti videntur, nonnihil disputare. Scribit MODESTI-
NVS b): *grammatici, sophiftae, rhetores, medici, qui περιουδευ-
ται, item circulatorum vocantur, quemadmodum a reliquis muneri-
bus, ita et a tutela requiem habent.* Apud Graecos certe omni-
no poetae appellati fuerunt sophiftae propterea, quoniam, quem-
admodum philosophi, optima quondam virtutis ac morum prae-
cepta tradebant. PHILOSTRATVS c) quidem: *Sophiftas,*
inquit, *veteres appellarunt non tantum eos, qui eximii in dicendo
erant, verum etiam ex philosophis, qui facunde animi sensa ex-
primerent, qua de re audiendus est FABIVS. d)* At vero de

E 3

poetis,

a) Lib. I. Sat. IV. v. 39.

b) L. 6. D. de excuf. mun.

c) In prooem. de vit. Sophist.

d) In prooem. Infit.

poetis, qui sub Sophistarum nomine veniebant, diserte loquitur DIOGENES LAERTIUS e): *Θάττον δέ, inquires, ἐκαλειτο σοφία, καὶ σοφός ὁ ταύτην ἐπαγγελλόμενος· Φιλόσοφος δὲ ὁ σοφίαν ἀσπαζόμενος: εἰ δὲ σοφοὶ καὶ σοφισταὶ ἐκαλεῖντο, καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ποιητὰὶ σοφισταὶ: καθὰ καὶ κραιτῆνες ἐν Ἀρχιλόχεις τρυφῶν περὶ Ὀμηρῶν καὶ Ἡσίοδου ἐπαινῶν, εὖτως καλεῖται.* Bene ad hunc locum confirmat AEGIDIUS MENAGIUS f), *Graccos omnes, qui in arte aliqua excellerent, σοφός vocasse, sophistarum nomine etiam ad sapientes et alios translato, ad significandos illos homines, qui pompam ac gloriam potius, quam veram sapientiam sectantes vanis verborum argutiolis discipulos decipiebant: quemadmodum CICERO g)* de Anaxagora: *at quis est hic? inquit, num Sophistes? Sic enim appellabatur, qui ostentationis ac quaestus causa philosophabantur.* Praeterea, quod poetae olim hac sophistarum appellatione salutati sint, potest vel ex elegantissimo illo ANACREONTIS in rosam *) *cardo* cognosci:

Τί δ' ἄνευ ῥόδου γένειτ' ἄν
 ῥοδοδάκτυλος μὲν Ἥως
 ῥοδοπηχέες δὲ Νύμφαι·
 ῥοδόχρεες δὲ κ' Ἀφροδίτα
 Παρὰ τῶν σοφῶν καλεῖται·

ubi σοφοὶ poetae dicti sunt. Et apud PINDARVM Isthmiorum Ode V. legitur:

μελέταν

e) In prooem.

f) In annotat. ad Diog. Laert.

g) Quaest. acad. lib. II. c. 23.

μελέταν δὲ σοφιστῶν
Διὸς ἕκαστι πρὸςβάλλον σεβιζομένοι,

ad quem locum ipse Scholiastes id annotavit: σοφιστῶν δὲ σοφῶς ἔλεγον τοῦς ποιητῶν. Iam vero si certum est, Sophistarum nomine venisse etiam poetas, haud immerito quaeri posset, num et hi eo nomine comprehendantur iis in legibus, in quibus illis immunitates concessas reperimus. Ast cum Sophistarum nomen, quo promiscue usi sunt Icti, adhibitum sit de iis, quos aut romanae aut graecae eloquentiae doctrina commendabat, et cum MODESTINVS, legis excitatae auctor, qui rei poeticae ipse operam navavit, Sophistas hoc loco per rhetores explicaverit: facile intelligitur, hanc legem, qua sophistis immunitas indulta fuit, ad poetas nullo modo posse extendi. Neque dubitare quisquam debet, quin poetarum, quos ipse diligebat Modestinus, mentionem hoc loco fecisset, si ullis eos privilegiis scivisset esse decoratos.

§. VII.

*Adducuntur nostrae ad legem III. C. de Prof. et Med.
rationes.*

Ultimo tandem loco, cum contraria potius illa poetis constitutio: NULLA IMMUNITATIS PRAEROGATIVA IVYANTVR, a PHILIPPO Imp. condita omnia alia doceat, nescio, an in tanta rei, quae solis coniecturis innititur, obscuritate et sententiarum vel ab acutissimis romani iuris interpretibus prolatarum diversitate, nescio, inquam, plane, an audeam, quae mihi

mihi quidem de ratione aduersae huius legislationis paulo diligentius cogitanti ea de re inter scribendum in mentem venerint, ea cum aequis harum rerum aestimatoribus communicare. Rationem autem, cur tam inique de poetis Philippus iudicaverit, haud unam, sed plures fuisse persuasum mihi habeo. Ac primum quidem observandum mihi videtur, quod penes latinos probatissimos maximum discrimen intercedat inter *vatem et poetam*, qui differunt, ut maius et minus. Praeter enim quod *vatum* appellatione veniant excellentissimi quique in arte aliqua: potiori tamen iure illud nomen e poetis tributum est iis, qui caeteris in carminibus componendis praestabant furoris sacri inspiratione pleni: quemadmodum *poetae* nomine, qui scite fictis vera imitabantur, insigniti, et qui orationem numeris tantum ligare callebant, non *poetae*, sed *versificatores* nominati sunt. *b)* Illos imperitos igitur poetas et versificatores, qui ad carmina pangenda se dabant, artemque sacram profanis manibus contaminabant, et quos usitato poetarum, quod prae se ferebant, nomine, complexus est Philippus, videtur mihi tantum notasse, non nobiliores illos, qui nihil ad quaestum referunt, h. e. veros vates, qui, auctore CICERONE, *i) natura ipsa valent, et mentis viribus excitantur, et quasi divino quodam spiritu inflantur. Quare suo iure sanctos eos appellat Ennius, quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati esse videantur.* Illam ipsam animorum inflammationem et afflatum quasi furoris, sine quo nemo

b) Vid. QVINTILIANVS Instit. *lib. I.* *i)* Pro Archia poeta. c. VIII. *lib. X. c. 1.*

nemo bonus poeta, multo minus vates existere potest, iactat
OVIDIVS k) verbis:

Est Deus in nobis: agitante calescimus illo.

Impetus hic sacrae femina mentis habet.

Et alio loco: l)

At sacri vates et Divum cura vocamur,

Sunt etiam, qui nos numen habere putant.

Nam quod in poetae et vatis notione occurrit discrimen, eius
haud exiguum testem, qui istas appellationes bene distinguit, ha-
bemus TACITVM m) sic tradentem: *quis Saleium, nostrorum
egregium poetam, vel, si hoc honorificentius est, praecclarissimum va-
tem, deducit, aut salutat, aut prosequitur?* Unde in carminum
dedicatione non poetarum, sed vatum numero adiungi cupit
HORATIVS: n)

Quod si me lyricis vatibus inferes,

Sublimi feriam sidera vertice.

Et OVIDIVS:

Quotque aderant vates, rebar adesse deos.

Quodsi vero haec cuiquam levia et nimis subtilia futura sunt, po-
tior ratio, quae Philippum ad immunitatem poetis denegandam
moverit, videtur nobis in ipso reipublicae ac poeseos statu, qui
tempore Philippi erat, quaerenda esse.

Cum

k) Fastor. lib. VI. v. 5.

l) L. III. El. 9. v. 17.

m) Dialog. de orator. c. 9.

n) Ode I. v. 35.

Cum enim, eo imperante, alia prorsus bonarum artium et disciplinarum facies esset, quam Augusti tempore, e quo coeperant Romani eas remissius aut negligentius tractare: an, quaeso, aliud quid evenire poterat poesi, quam ut quo praestantior ars ipsa, eo viliores atque abiectiones eius cultores temporibus Philippi Imp. habiti fuerint, dum similes parasitis et convivia captantes poetae turpiter se dabant, et, uti CATVLLVS loquitur, *in trivii vocationes quaerebant*, artem ipsam prostituendo. Quibus rebus factum, ut tales homines essent, quales iam primis reipublicae romanae temporibus eos describit Cato apud GELLIVM; o) *quibus poeticae artis honos non erat: si qui in ea re studebat, aut sese ad convivia applicabat, grassator vocabatur*. Certe recentiori aetate idem fere de suis temporibus testatus est STRADA; p) *adeo deformia*, inquit, *et foeda carminum portenta nostra haec aetas videt, adeo postremi quique poetarum lutulenti fluunt, hauriuntque de faece, ut sanctum poetae olim nomen timide iam a bonis usurpetur, perinde quasi honesto ingenuoque viro poetam salutari convicio ac debonestamento sit*. Ad quod accedebat odium, quo excipiebantur a primoribus, quibus, dum hominum vitia describendo satyris ac contumeliis certabant, nullo modo parcebant: quod et ipsum fortasse occasionem praebuisse videtur Philippo immunitatis denegandae. Etenim cum vetustissimis reipublicae temporibus de ea re satis cautum fuerit in legibus XII. Tabul. SEI QVEI PIPVLOD OCENTASIT CARMENVE CONDIT, SIT,

e) Noct. Att. lib. II. c. 2.

p) Proluf. acad. L. I. prol. 37

SIT, QUOD INFAMIAM FACIAT, FLAGITIOQUE
ALTEREI: FVSTE FERITOD, quo respexisse videtur HO-
RATIVS q) ita declarans:

Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est

Judiciumque — Et: r)

quin etiam lex

Poenaeque lata, malo quae nollet carmine quengnam

Describi: vertere modum, formidine festis

Ad bene dicendum delectandumque redacti.

et cum satyrarum epigrammatumque licentia omnibus modis
coercenda videretur: conscius sibi malefactorum Philippus, ne
illud malum latius serperet, nova lege sancendum existimavit.
Sed quae magis ad veritatis speciem accedit ratio, cur immuni-
tates poetis denegatae, et cur ab Imperatoribus, qui ante Phi-
lippum tenebant imperium, et penes quos plurimum valebant,
nullis plane privilegiis ornati fuerint, ea mihi quidem videtur
fuisse haec, quod et iuris auctores et ius ipsum acerrime in car-
minibus perstrinxerint: cuius quidem rei quanquam ex ipsis poe-
tarum scriptis possint quam plurima documenta depromi: tamen, ne
nimia proferentes lectoribus molestiam paremus, uno aut altero
tantum loco ex ipsis poetis id ostensuri sumus. Neque etiam
ea repetere animus est, quae de causa exilii Ovidiani, et de cri-
mine commisso varie tradiderunt eruditi, quoniam ea res diffi-
cultatibus laborat, nec firmis argumentis in tanta obscuritate
nititur.

q) L. II, sat. I, v. 51. r) Lib. II, Ep. I, v. 152.

nititur. Illud certum est, quod Lucanus, qui neque verbis neque factis adversus principem temperavit, famoso carmine et ipsum Neronem Imp. qui amicorum cohortui eum adiunxerat, et potentissimos amicorum gravissime proscidit, auctore SVE-
TONIO. §) Idem refert, *Persum primo sibi, mox omnibus cum tanta recentium poetarum et oratorum insectatione detraxisse, ut etiam Neronem culpaverit.* Et quis nescit versiculum in Neronem ab ipso compositum:

Auriculas Asini Mida rex habet.

Sed ut ex ipsis aureae aetatis poetis pauca tantum huius rei testimonia depromam: statim occurrit illud HORATII: t)

Magna minorve foro si res certabitur olim;

Vivit uter locuples sine gnatis, improbus ultro

Qui meliorem audax vocet in ius, illius esto

Defensor, fama civem, causaque priorem

Sperne, domi si gnatus erit, foecundave coniux:

Ius anceps novi: causas defendere possum —

Alio loco:

Cum rapies in ius malis ridentem alienis:

Fiet aper, modo avis, modo saxum, et, cum volet, arbor.

Et MARTIALIS, qui causarum patronos tantopere insectatur, Naevolum causidicum, ut unum solummodo eius exemplum ponam, eum in modum carpit:

Cum

§) In vita Lucani,

t) Lib. II. sat. V. v. 27.

✂

*Cum clamant omnes: loqueris tu, Naevole, semper,
Et te patronum causidicumque putas.
Hac ratione potest nemo non esse disertus:
Ecce! tacent omnes: Naevole, dic aliquid.*

Et iterum:

*Carpere causidicus fertur mea carmina, qui sit,
Nescio: si sciero; vae tibi, causidice.*

Facili negotio ex IVVENALI, PERSIO, aliisque, si opus foret, plurima huius rei exempla possent proferri, nisi iam per se admodum probabile videretur, hac poetarum acerbitate, qua ipsos Imperatores perstringere haud dubitabant, incensum, odioque permotum Philippum facile sancire potuisse: POETAE NULLA IMMUNITATIS PRAEROGATIVA INVANTUR. Atque hae quidem a nobis propositae rationes, si non ita comparatae fuerint, quae unicuique prorsus possint probari: satis amplios tamen laboris nostri fructus nos tulisse profiteamur, si certe aliquam nobis gratiam conciliaverint apud peritos harum rerum arbitros, quos, ut in quam obscura re, solis coniecturis innisa, studium nostrum collocatum fuerit, cogitent, vehementer oramus atque obsecramus.

Ceterum quid hac aetate in nimio isto proventu de nostris versuum conditoribus, qui in versiculis fabulisque scenicis scribendis, aut quaeslus causa operam ponunt, aut, quo veniant in communionem literarum mulierculae, quarum iudiciis et laudibus

bus florent belli homines, aliam prorsus rationem tenent, quid igitur in mutata hac nostrae a romana poesi facie de iis statuendum, id plane, ut ingenue fateamur, ignoramus. Sane enim, veremur, ne, dum in mentem revocamus, quod ab OVIDIO relatum legimus:

Saepe pater dixit: studium quid inutile tentas?

Maconides nullas ipse reliquit opes;

veremur, inquam, ne eveniat nonnunquam, ut opuscula illa una cum scriptoribus deferantur

in vicum vendentem thus et odores,

Et piper, et quicquid chartis amicitur ineptis.

Corrigenda.

P. 6 lin. 9 leg. *e*

8 — 10 — praecipit

14 — 17 — inquit

— — 21 — potius

— — — deorum

15 — 19 — clausisse

18 — 8 — omnium

AD FRATREM
CAROLVM ADOLPHVM
STOCKMANNVM

PVBlice DISPVTANTEM.

*Iam mens calefcit : pectus inaeftuat :
Iam difputantem me calor abripit :
Et Mufa, metro claudicante,
Tentat ab ore melos profundo :*

*Vos fancta grato dicite, dicite,
Novem Sorores, carmine gaudia
PARENTIS, expleri paterni
Spes, animi calidas ovantis.*

*At nos amori, candidius nive
O pectus alba, lilia ter Tuo
Olim remoti, ter rofarum
Puniceum iaciemus imbrem.*

AD THEATRUM
CAROLVM ADOLPHVM
STOCKMANNVM

Im Jahr 1687
den 10ten Junij
Hi. K. M. J. C. H. M.
T. M. J. C. H. M.
P. M. J. C. H. M.
B. M. J. C. H. M.
A. M. J. C. H. M.
O. M. J. C. H. M.
P. M. J. C. H. M.

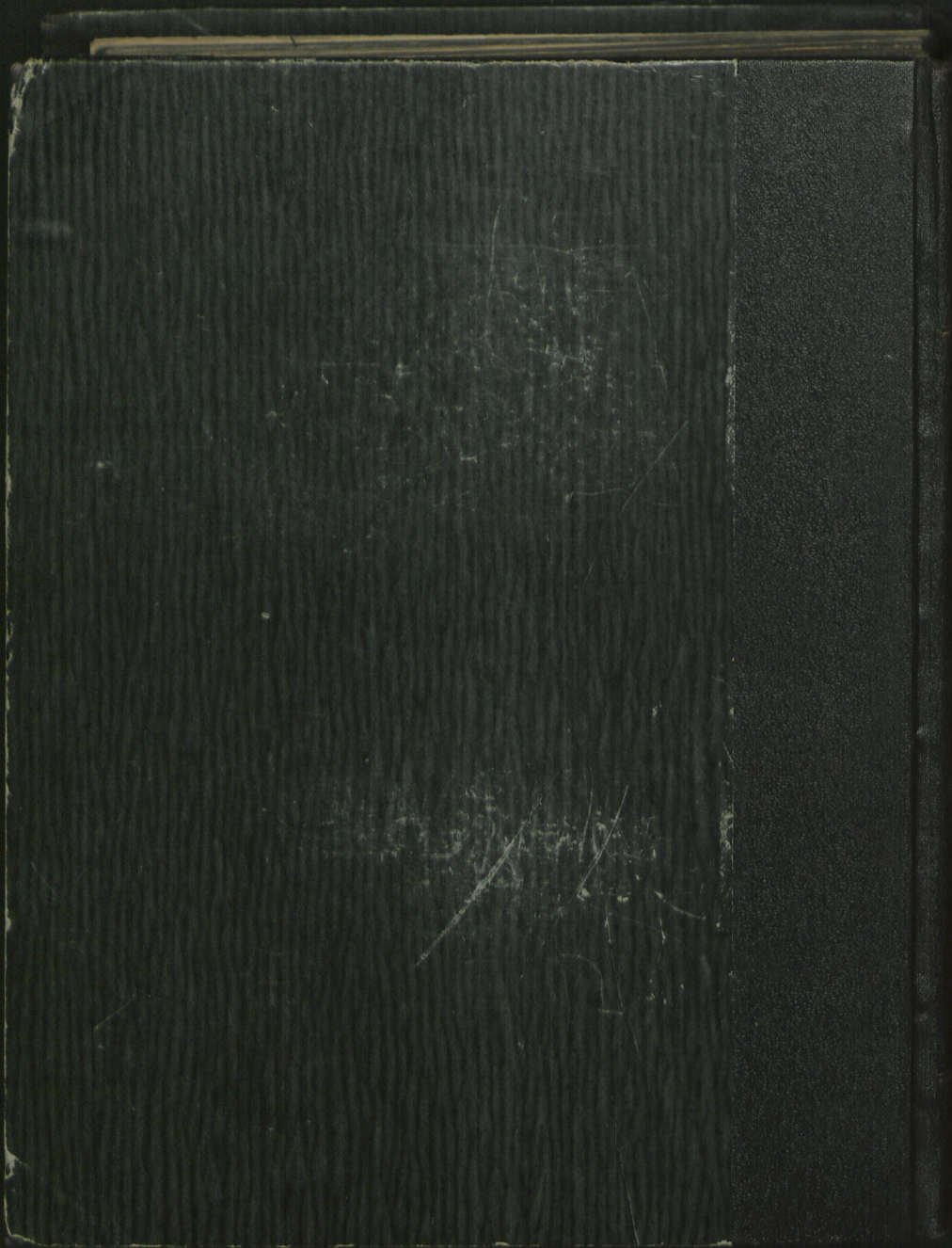
Leipzig, Diss., 1779 K-Z

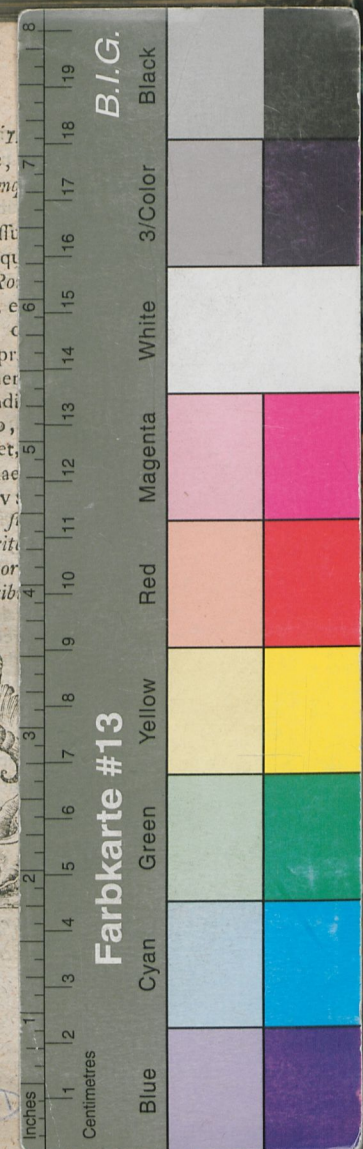
X 237 1913

ULB Halle
005 433 703

3

14
DE POETIS
NON IMMVNIBVS

ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS
AVCTORITATE

DISPVTABVNT
FRATRES

AVGVSTVS CORNELIVS

I. V. D.

ET

CAROLVS ADOLPH. STOCKMANNI
NVMBVRGENSES.

LIPSIÆ A. D. XI MARTII MDCCLXXIX

EX OFFICINA WALTHERIA

